

«ΤΙ ΜΑΣ ΚΡΥΒΟΥΝ;» ΔΙΑΛΟΓΟΙ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΝΩΜΟΣΙΟΛΟΓΙΑ

Μάθετε περισσότερα: www.dialoguesconsp.wixsite.com/dialoguesconspiracy

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΧΑΤΖΗΚΙΔΗ
[UNIVERSITÄT TÜBINGEN]

ΟΙ ΘΕΩΡΙΕΣ ΣΥΝΩΜΟΣΙΑΣ
ΩΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΕΡΕΥΝΑΣ
ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

10 ΑΠΡΙΛΙΟΥ / 19:00 / ONLINE

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΤΣΙΡΙΜΠΑΣ [ΑΠΘ]

ΣΥΖΗΤΗΤΗΣ: ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΜΑΡΚΟΥ [ΠΑΜΑΚ]

«Τι μας κρύβουν;»: Διάλογοι για τη Συνωμοσιολογία: 2ο σεμινάριο (10/04/2025)

«Οι Θεωρίες Συνωμοσίας Ως Αντικείμενο Έρευνας Των Κοινωνικών Και Ανθρωπιστικών Επιστημών»

Ομιλήτρια: Κατερίνα Χατζηκίδη (Μεταδιδακτορική ερευνήτρια στο πρόγραμμα ERC PACT: Populism and Conspiracy Theory στο Πανεπιστήμιο του Tübingen)

Συζητητής: Γρηγόρης Μάρκου (Μεταδιδακτορικός ερευνητής του τμήματος Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας)

Συντονιστής: Δημήτρης Τσιρίμπας (Υποψήφιος Διδάκτορας του τμήματος Πολιτικών Επιστημών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης)

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

Αγαπητές/-οί αναγνώστρες/-ες,

το παρόν newsletter περιλαμβάνει μία σύνοψη της παρουσίασης που πραγματοποιήθηκε στο δεύτερο σεμινάριο, τα βασικά σημεία του διαλόγου που ακολούθησε, την επόμενη προγραμματισμένη εκδήλωση της ομάδας, την παρουσίαση των μελών της καθώς και τους τρόπους επικοινωνίας και ενημέρωσης για τις μελλοντικές εκδηλώσεις.

Αναγνωρίζοντας εξ αρχής τη δημοφιλία που γνωρίζει ο ευρύτερος δημόσιος διάλογος γύρω από το φαινόμενο της συνωμοσιολογίας, ιδιαίτερα το διάστημα που ακολούθησε την πανδημία της Covid-19, η παρουσίαση ξεκίνησε με την επισήμανση της αντίφασης ανάμεσα στην κοινωνική αυτή αποδοχή-δημοφιλία αλλά και τον στιγματισμό που συνεπάγονται οι σχετικές θεωρίες συνωμοσίας. Μεταβαίνοντας στο κυρίως θέμα της εισήγησης, μέσα από μία εμπεριστατωμένη και πλούσια περιήγηση στην ακαδημαϊκή-ερευνητική αποτύπωση του εν λόγω φαινομένου στην ιστορική του διάσταση και τα έργα που συνέβαλαν καθοριστικά στη διαμόρφωση του πεδίου έρευνας, η Κατερίνα Χατζηκίδη ξεκίνησε με την πρώτη καταγεγραμμένη αρνητική αναφορά σε *συνωμοσία της κοινωνίας* από τον Karl Popper, ως αντίπαλο δέος της επιστημονικής έρευνας. Παράλληλα, έγινε κατανοητή η διαδρομή που ακολούθησε η μελέτη του συνωμοσικού λόγου, από το στίγμα που συνεπάγονταν η χρήση του, με επίκληση στον κίνδυνο που πιθανόν εγείρει, στη σταδιακή στροφή προς ψυχοπαθολογικές ερμηνείες ιδιαίτερα από τη Σχολή της Φρανκφούρτης. Στο πλαίσιο αυτό έγινε ακόμαιοιδιαίτερη αναφορά στη συμβολή του

Richard Hofstadter για την αρνητική πρόσληψη του φαινομένου και τη σύνδεση του τελευταίου με την παράνοια.

Το επίπεδο μελέτης στο ερευνητικό αυτό πεδίο μετατοπίστηκε, εντούτοις, σημαντικά μέσα από το έργο των Lowenthal και Guterman τη δεκαετία του 1940, σύμφωνα με το οποίο κρίθηκε σκόπιμη η ανάλυση του κοινωνικού συνόλου σε βάρος του ατόμου που κυριαρχούσε μέχρι τότε, αποκλίνοντας από την τότε κυρίαρχη άποψη και αντιμετωπίζοντας το φαινόμενο του συνωμοσιακού λόγου ως άξιο μελέτης. Ωστόσο, η ανωτέρω εξέλιξη δεν έπαυσε τον στιγματισμό των φορέων του συνωμοσιακού λόγου ως παρανοϊκού και αντιεπιστημονικού ταυτόχρονα, όπως γίνεται φανερό μέσα από το έργο της Katharina Thalmann, με αποτέλεσμα τη δεκαετία του '50 ο όρος πλέον να αποτελεί μία μετωνυμία προσβολής. Τέσσερις δεκαετίες αργότερα και καθώς η ζήτηση για το λόγο γύρω από το φαινόμενο αυτό βαίνει μειούμενη, η έμφαση της έρευνας μετατοπίζεται στο συγκυριακό χαρακτήρα της έκφρασής του. Η παράδοση του Hofstadter, πλέον, αμφισβητείται με τη συνωμοσία να εκλαμβάνεται ερευνητικά ως ένδειξη ειρωνείας απέναντι σε μία κυρίαρχη αλήθεια. Μία τέτοια παραδοχή εγείρει ταυτόχρονα ζητήματα συσχετισμού γνώσης και εξουσίας, κατά τη φουκωική παράδοση, προσδίδοντας ένα διαφορετικό επίπεδο εμβάθυνσης στην επικρατούσα έρευνα από τη δεκαετία του '90 και έπειτα.

Προς το τέλος της παρουσιάσής της, η Κατερίνα Χατζηκίδη έθεσε στη συζήτηση παράλληλες θεματικές για την αλληλεπίδραση συνωμοσιακού λόγου και κοινωνικών-ανθρωπιστικών επιστημών, όπως ο αμερικανοκεντρικός (ή και ευρύτερο δυτικός) χαρακτήρας τέτοιων ερευνών, ο οποίος έρχεται σε σχετική αντίθεση με την κατάσταση στον υπόλοιπο κόσμο. Σύγχρονες οπτικές που αναδεικνύονται για την κατανόηση του φαινομένου συνδέονται είτε με την ανάπτυξη του λαϊκιστικού λόγου είτε με την παρουσία του διαδικτύου, στο πλαίσιο του οποίου οι θεωρίες συνωμοσίας συχνά εργαλειοποιούνται για ποικίλους σκοπούς. Μολονότι πράγματι σήμερα ο σχετικός διάλογος, ιδίως μέσα από τα πρίσματα που εντοπίστηκαν, δίνει μία στρεβλή εντύπωση για την πρωτοτυπία του φαινομένου, με αφορμή, ιδιαίτερα, την πρώτη εκλογή Trump, τονίστηκε η ιστορική του διάσταση, μέσα από αναφορές στην περίπτωση προηγούμενων Αμερικανών Προέδρων αλλά και το παράδειγμα του Βρετανού Πρωθυπουργού Winston Churchill. Με λίγα λόγια, εκείνο που έγινε σαφές είναι πως το καινούργιο στοιχείο γύρω από το συνωμοσιακό λόγο δεν αποτελεί η ανάπτυξή του *per se* αλλά ο στιγματισμός του.

Στις προτάσεις της για τη βαθύτερη ανάδειξη και κατανόηση της συνωμοσιολογίας μέσα από την ακαδημαϊκή έρευνα, η Κατερίνα Χατζηκίδη επεσήμανε την αξία των εργαλείων της κοινωνικής ανθρωπολογίας και της εθνογραφίας, ως κατάλληλης μεθοδολογίας για την

προσέγγιση των περιπτώσεων εκείνων που δεν έχουν μελετηθεί σε βάθος, με αναφορές στην προσωπική της εθνογραφική έρευνα στη Βραζιλία.

Στη συνέχεια, σε σύντομη παρέμβαση που ακολούθησε από τον συζητητή (discussant) του σεμιναρίου, Γρηγόρη Μάρκου, τονίστηκε η ομοιότητα στην εξέλιξη της ακαδημαϊκής πρόσληψης της συνωμοσιολογίας και του λαϊκιστικού φαινομένου, με τη δεύτερη επισήμανση για τον καταλυτικό ρόλο Hofstadter στο στιγματισμό του, η αναθεώρηση στον τρόπο αξιολόγησης της πρώτης είτε λόγω της επιβεβαίωσης ορισμένων θεωριών συνωμοσίας από την πραγματικότητα είτε λόγω επίκλησης της βιωματικής εκδοχής του εκάστοτε υποκειμένου, η ανάγκη ανάδειξης από τη σχετική έρευνα όχι μόνο του περιεχομένου του συνωμοσιακού λόγου αλλά, ακόμα περισσότερο, της λειτουργίας του, η πιθανή σύνδεσή του με την έννοια του αντισυστημισμού, ενώ τέλος, υπογραμμίστηκε η ανάγκη συγκριτικής προσέγγισης της συνωμοσιολογίας για την ανάδειξη συνεχειών και ασυνεχειών ανάμεσα σε διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα.

Ανάμεσα σε άλλα ζητήματα που τέθηκαν κατά τη συζήτηση που ακολούθησε με το κοινό, έμφαση δόθηκε:

- στην έννοια της *πίστης* αναφορικά με τις θεωρίες συνωμοσίας και τις συνδηλώσεις που φέρει ο συγκεκριμένος όρος,
- στον αντι-συνωμοσιακό λόγο, την ανάπτυξη ενός θεσμικά υποστηριζόμενου, με άλλα λόγια, αντιλόγου, ο οποίος μάλιστα καθίσταται και αντικείμενο πολιτικής εργαλειοποίησης,
- στην πολιτική επικοινωνία της έννοιας ως μέσο απαξίωσης της πολιτικά αντίπαλης γνώμης,
- στη σύνδεση των θεωριών συνωμοσίας με τον ευρύτερο ακροδεξιό χώρο, μολονότι οι τελευταίες δεν είναι πολιτικά προσδιορισμένες,
- σε πιθανές ομοιότητες ή διαφορές που εμφανίζει το φαινόμενο σε Ελλάδα και Βραζιλία,
- στη συνάφεια του συγκεκριμένου λόγου με τις κριτικές θεωρίες σε επιστημολογικό επίπεδο,
- στο συσχετισμό της θεωρίας με την κοινωνία και την πιθανότητα επιρροής της μίας από την άλλη,
- στη πιθανή επιρροή του επιστημικού πλουραλισμού στην ανάπτυξη τέτοιων θεωριών,
- και τέλος, στο βέλτιστο τρόπο διαχείρισης τέτοιου λόγου σε επίπεδο καθημερινότητας, βάσει του βαθμού πίστης του εκάστοτε υποκειμένου σε μία σχετική θεωρία.

Συνοψίζοντας, στο δεύτερο αυτό σεμινάριο το συνωμοσιολογικό φαινόμενο προσεγγίστηκε μέσα από ένα επιστημονικό-αναλυτικό πρίσμα το οποίο ανέδειξε ενδιαφέρουσες πτυχές για την πληρέστερη κατανόησή του, δίνοντας έμφαση στο ρόλο της κοινωνικής ανθρωπολογίας, ως μίας ενδεδειγμένης οδού για την κατανόησή του.

Το επόμενο προγραμματισμένο σεμινάριο θα λάβει χώρα την Πέμπτη 8 Μαΐου 2025 στις 19.00 διαδικτυακά, με ομιλητή τον Θεόδωρο Ρακόπουλο (University Of Oslo) και θέμα: «Η «άλλη θεωρία»: οι θεωρίες συνωμοσίας ως ο κοντινός μας άλλος».

Ευχαριστούμε θερμά για την ανταπόκριση και το χρόνο σας και μένουμε συντονισμένοι για τη δραστηριότητα του κύκλου σεμιναρίων!

Με εκτίμηση,

Η οργανωτική ομάδα

Μέλη της ομάδας:

- Λεωνίδας Καρακατσάνης, Επιστημονικός υπεύθυνος, μέλος εργαστηρίου POLIS, Επίκουρος καθηγητής, Τμήμα Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών, ΠΑΜΑΚ
- Γρηγόρης Μάρκου, Γενικός Συντονιστής, Μεταδιδακτορικός ερευνητής, Τμήμα Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών, ΠΑΜΑΚ
- Γεωργία Ρήνα, Μεταδιδακτορική ερευνήτρια, Τμήμα Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών, ΠΑΜΑΚ
- Κατερίνα Πψενίσκωφ, Υπ. διδακτόρισσα, Τμήμα Πολιτικών Επιστημών, ΑΠΘ
- Δημήτρης Τσιρίμπας, Υπ. Διδάκτορας, Τμήμα Πολιτικών Επιστημών, ΑΠΘ
- Κωνσταντίνα Καστοριάδου, Απόφοιτη, Τμήμα Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών, ΠΑΜΑΚ

Για περισσότερες πληροφορίες: <https://dialoguesconsp.wixsite.com/dialoguesconspiracy>

Facebook: «Τι μας κρύβουν;»: Διάλογοι για τη Συνωμοσιολογία.

Ολόκληρο το σεμινάριο διατίθεται στο κανάλι του Εργαστηρίου POLIS στο YouTube, [εδώ](#).

Αν επιθυμείτε να διαγραφείτε από τη λίστα των παραληπτών, παρακαλώ ενημερώστε μας.

